

Konferencja „Problemy archiwistyki i edytorstwa źródeł historycznych XX wieku”, Lublin 15 VI 2023 r.

W dniu 15 czerwca 2023 r. w sali konferencyjnej Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa, której temat przewodni brzmiał „Problemy archiwistyki i edytorstwa źródeł historycznych XX wieku”. Konferencję zorganizował lubelski Oddział IPN przy współudziale Archiwum Państwowego w Lublinie. Tematycznie konferencję podzielono na trzy panele: pierwszy – „Dostęp do źródeł: aspekty prawne i nowoczesne formy udostępniania”, drugi – „Cyfryzacja i edytorstwo jako wyzwanie dla instytucji powołanych do gromadzenia” i trzeci – „Udostępniania źródeł oraz postulaty badawcze i edytorskie w pracy ze źródłami XX-wiecznymi – egzemplifikacja”.

Zanim jednak rozpoczęły się poszczególne panele, konferencję otworzyły obrady plenarne, podczas których prelegenci w swoich referatach zasygnalizowali pewne ogólne problemy odnośnie do edytorstwa źródeł historycznych. Po powitaniu wszystkich przybyłych gości przez dyrektorów obu instytucji – dr. Roberta Derewendę i Krzysztofa Kołodziejczyka – jako pierwszy swój referat wygłosił dr Piotr Dymmel, emerytowany dyrektor APL, który wskazał współczesne problemy wydawania źródeł archiwalnych, przed którymi staje archiwista przygotowujący edycje źródłowe. Następnie prof. Marek Konstankiewicz z UMCS nakreślił aspekty prawne dostępu do źródeł archiwalnych wytworzonych w XX w., co jest szczególnie istotne przy wydawaniu takich źródeł w zgodności z obowiązującym prawem, tak by nie naruszać danych osobowych, dóbr osobistych i informacji prawnie chronionych. Obrady plenarne zamknął referat dr Anny Laszuk z Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, która przybliżyła problemy, wobec których staje dzisiaj archiwista, a mianowicie masowości i jednostkowości źródeł oraz luk w dokumentacji XX wieku. Obrady plenarne prowadziła dr Wioletta Woś.

Pierwszy panel rozpoczęły wystąpienia Michała Zawady z APL oraz Grzegorza Gałęzowskiego z IPN. Ten pierwszy przedstawił referat ukazujący przegląd nowoczesnych form udostępniania zasobu archiwalnego na przykładzie lubelskiego archiwum, drugi natomiast omówił wagę i znaczenie cyfrowych repozytoriów, które stają się coraz bardziej popularnym narzędziem archiwizacji dla przyszłych pokoleń w dynamicznie zmieniającym się świecie. W przypadku

kolejnego referatu nastąpiła pewna zmiana. Nieobecnego Marka Dąbrowskiego z IPN w Warszawie zastąpiła dr Wioletta Woś, która podsumowała 4-letnią działalność projektu „Baza Ofiar Zbrodni Wołyńskiej”. Z uwagi na to, że był to projekt skupiający szerszą grupę osób, prelegentka jako osoba również w niego zaangażowana godnie zastąpiła swojego nieobecnego kolegę z Warszawy. Następnie referat wygłosił Dyrektor APL Krzysztof Kołodziejczyk, który wskazywał w swoim wystąpieniu na istotną wartość, jaką w dzisiejszych czasach mają bazy danych, oraz które z nich są najbardziej potrzebne i istotne w pozyskiwaniu informacji. Referat powstał na podstawie doświadczeń zgromadzonych na przestrzeni lat w APL.

Wystąpienie dyrektora Kołodziejczyka powinno zamykać pierwszy panel, jednakże doszło do kolejnej zmiany i dodatkowo w tym panelu swój referat wygłosił dr Robert Derewenda. Tematem jego przemówienia był postępujący proces digitalizacji nagrań w Archiwum Głównym Ruchu Światło-Życie. Szczególną uwagę zwrócił na narzędzia i sposoby zgrywania materiałów z kaset magnetofonowych, które obecnie są już coraz rzadziej spotykane, ale wciąż znajdują się na nich materiały, które należałoby zabezpieczyć i przekonwertować z wersji analogowej na cyfrową. Pierwszy panel poprowadziła dr Justyna Dudek w zastępstwie dr Wioletty Woś.

Po krótkiej przerwie rozpoczął się drugi panel, prowadzony przez dr Renatę Lesiakowską. Pierwsze referaty wygłosili dr Artur Hamryszczak oraz dr Grzegorz Misiura, obaj reprezentujący Katolicki Uniwersytet Lubelski. Doktor Hamryszczak przedstawił proces opracowania, digitalizacji oraz edycji źródeł zebranych w zespole Archiwum Diecezji Łuckiej znajdującym się w Ośrodku ABMK KUL. Z kolei doktor Misiura podzielił się z uczestnikami wiedzą na temat dokumentacji aktowej zawartej w spuściźnie księdza profesora Tadeusza Stycznia.

Kolejne dwa wystąpienia dotyczyły dorobku wydawniczego obu instytucji organizujących wydarzenie, czyli APL i lubelskiego IPN, w zakresie edytorstwa źródeł. Marcin Krzysztofik przedstawił efekty prac lubelskiego IPN, a Agnieszka Konstankiewicz APL, jej wystąpienie zakończyło panel drugi. W trakcie tych dwóch prezentacji można było również obejrzyć ekspozycję dokumentującą dorobek wydawniczy obu instytucji, a w przypadku IPN zapoznać się z oryginalnymi materiałami źródłowymi, które poddane zostały edycji.

Po kolejnej przerwie rozpoczęły się obrady trzeciego panelu, który prowadził dr Bartosz Staręgowski. Pierwsza swój referat wygłosiła Ewa Bednarczyk z APL. Tematem jej przemówienia było Towarzystwo Prawnicze w Lublinie

(1916–1939), którego materiały mogą być interesującym źródłem do badań nad odzyskaniem niepodległości przez Polskę i budowaniem postaw patriotycznych w okresie międzywojennym. Kolejnym prelegentem był prof. Stanisław Jaczyński, który podzielił się ze słuchaczami uwagami odnośnie do edycji źródłowej dokumentacji zbrodni katyńskiej, pochodzącej z archiwów postsowieckich. Po nim głos zabrał dr Mateusz Kubicki z gdańskiego Oddziału IPN. Jego referat poświęcony był zagadnieniu germanizacji nazw miejscowości w Okręgu Rzeszy Gdańsk–Prusy Zachodnie w latach 1939–1945. Referent odniósł się do źródeł archiwalnych dotyczących wspomnianego zagadnienia i tego, jakie trudności wystąpiły przy ich opracowywaniu i edytowaniu oraz jakie postulaty badawcze należałoby podnieść przy edycji wspomnianych materiałów.

Kolejny referat poświęcony był zagadnieniu konkretnej edycji źródłowej, a mianowicie „Dzienniczka Marty Łosiowej z lat 1939–1945”. Referentka, dr Paulina Byzdra-Kusz z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, omówiła swoje działania podczas edycji wskazanego dzienniczka, a także zauważyła, jak duże znaczenie może mieć on do poznania wojennej historii Lublina i jego okolic. Ostatnie wystąpienie w trzecim panelu wygłosiła dr Renata Lesiakowska. Prelegentka wyjaśniła słuchaczom, jakich określeń używali funkcjonariusze SB w dokumentach dotyczących Kościołów protestanckich na Lubelszczyźnie, korzystając ze źródeł z Archiwum Oddziału IPN w Lublinie.

Choć wszystkie przewidziane panele dobiegły końca, nie był to koniec konferencji. Po przerwie obiadowej chętni słuchacze oraz prelegenci przeszli do siedziby Centrali Archiwum Państwowego w Lublinie, gdzie w trakcie krótkiej wycieczki mogli zapoznać się z magazynami archiwalnymi oraz pracownią digitalizacji. Przewodnikiem po pracowni digitalizacji był pracownik APL – Michał Zawada. Po magazynach gości oprowadził Rafał Grygorowicz. Podsumowanie konferencji oraz jej oficjalne zamknięcie nastąpiło w sali konferencyjnej APL. Agnieszka Konstankiewicz oraz Wioletta Woś w kilku słowach podsumowały obrady konferencyjne, podziękowały uczestnikom oraz wyraziły chęć dalszej współpracy przy organizacji takich wydarzeń w przyszłości.

Bartosz Staręgowski